

PROROŠTVO U BIBLIJI

Marinko Vidović, Split

Sažetak

Surha ovoga teksta je ponuditi sažet prikaz važnijih elemenata proročkog fenomena u Bibliji. Horizont razmišljanja je proročka ukorjenjenost u prostor i vrijeme, odnosno u povijesna događanja i tradicije Izabranog naroda, što je platforma njihova odčitavanja Božje poruke i shvaćanja specifične situacije pred Bogom.

U prvom dijelu fenomen biblijskog proroštva je smješten u povijesni kontekst, zatim, u pokušaju uočavanja naravi ovoga fenomena, pojašnjena je etimologija pojma prorok i kratko su ocrtana razdoblja proročkog djelovanja u Bibliji.

U drugom dijelu pozornost je usmjerena na temeljne karakteristike proročke službe kao bitno određene njihovim specifičnim religioznim iskustvom i dijalektičkom napetošću triju elemenata: novošću Božje poruke, kanonskom tradicijom i konkretnim povijesnim okolnostima kako samoga proroka tako i čovjeka kojemu se obraća.

U završnici su izdvojeno promatrana neka važnija životna područja uz koje je bitno vezana proročka poruka i navještaj: kult, politika, socijala, povijest i samo proroštvo. Na svim ovim područjima proroci se očituju kao giganti duha uvijek nove obrade i novog tumačenja Božje objave ad hominem. Zaključno, prorok izranja kao od Boga pozvana, izabrana i korjenito transformirana osoba, odgovorna za spasenje drugih, potpuno raspoloživa Bogu u ostvarenju njegovih planova uvijek usmjerenih spašavanju i integraciji svoga naroda.

1. POVIJESNI KONTEKST PROROŠTVA

Premda biblijsko proroštvo u svojoj specifičnosti tvori jedinstven fenomen u religioznoj povijesti čovječanstva, ono nije izolirana pojava niti se pojavilo odjednom bez ikakve povijesne prethodnice. Štoviše, čini se da je određena težnja

za proročanstvom ukorijenjena u intimi *homo religiosus*³⁵. U svojoj ograničenosti i kontigentnosti čovjek osijeća potrebu podrške od onoga koji zna i može sve, za takvim traga. ^esto je uvjeren da ga je dohvatio ili da je barem otkrio sredstva kojima ga može doseći. Ovo je razlog što se u gotovo svim religijama, tijekom tisućljeća, pojavljuju različiti oblici proročanstva.

Kao poseban vid religioznosti proročanstvo posebno karakterizira narode Srednjeg Istoka, Mezopotamije i Egipta³⁶. Smatralo se da je božanstvo zainteresirano za objavu svojih misli u pogledu određenog argumenta ili događaja među svojim vjernicima, ali je tu objavu ograničilo na posrednike. Tako na asirsko-babilonskom području susrećemo *baru* - svećenike koji izriču *tertu*³⁷ - poruku, određeni tip zagonetki, ili *muhhu*, ekstatičare; na kanaanskom području susrećemo *hazin*, vizionare, koji koriste posebne tehnike proricanja: gatanja, čaranja, unutarnja inspiracija-intuicija uglavnom veza-na uz snove, isključenje osjetila-trans, namjerno prouzrokovano ili iznenadno. Način izražavanja ovih s vremenom poprima ustaljene strukture: formula poslanja i pošiljatelja: "Idi, ja te šaljem; reći ćeš: ovako kaže bog..."; formula uvjeravanja: "Ne boj se, ja sam s tobom, uz tebe"; prijetnja neprijateljima; priziv na dobročinstva iz prošlosti po shemi svetih saveza, gdje je obećanje vezano uz poštivanje saveza, a prijetnja uz njegovo kršenje; svečano izricanje riječi božanstva. Za istraživanje okultnog i budućeg, u Egiptu susrećemo više racionalne tehnike nego li utjecaj nadahnuća. Riječ je uglavnom o proroštvima *ex eventu* po principu Maat - mudrosti. Proroštvo nastaje na temelju proučavanja

---

35 Usp. G. Savoca, *Profezia*, u: Nuovo Dizionario di Teologia Biblica (izd. P. Rossano i dr.), Edizioni Paoline, Cinisello Balsamo 1988, str. 1232.

36 Vidi, kratki pregled kod L. Alonso Schökel - J. L. Sicre Diaz, *I profeti*, Borla, Roma 1987, str. 30-35; B. Vawter, *Introduction to prophetic Literature*, u: The New Jerom Biblical Commentary (izd. R. E. Brown i dr.), Prentice Hall, New Jersey 1993, str. 187-188.

37 Ova riječ je najvjerojatnije srodna s hebrejskom riječju *torah* koja je upotrijebljena za opis proročke pouke u Iz 1,10 i drugdje. Usp. B. Vawter, *Introduction to prophetic Literature*, u: The New Jerome Biblical Commentary (izd. R. E. Brown i dr.), Prentice Hall, New Jersey 1993, str. 187.

vremenskih prilika, *omina* - znakova i dio je mudrosne pouke.³⁸

Povezanost i utjecaje staroistočnog proroštva na biblijsko proroštvo i obrnuto nije moguće sa sigurnošću utvrditi³⁹. Ipak, ostaje jedna činjenica: biblijsko proroštvo nije nastalo u idejnoj praznini niti je, ako se prisjetimo Islama i Novog Zavjeta, završilo u ništa. Ima i svoje prethodnike i nasljednike. Ono što karakterizira biblijsko proroštvo i razlikuje ga od okolnog svijeta jest ne samo govor o institucijama u Izraelu, nego i njihova prosudba i kritika, do te mjere da se biblijsko proroštvo s pravom naziva savješću Izraela.⁴⁰

2. NARAV BIBLIJSKOG PROROŠTVA

Hrvatska riječ “prorok-proricati” nije najsretnije izabrana riječ za izricanje bogatstva proročkog fenomena, jer mu sužava značenje na samo jedan, i to ne najbitniji vid: otkrivanje budućnosti. Za ovu pojavu Biblija koristi više naziva koji bolje odgovaraju i izriču bogatstvo ove složene povijesno-religiozne pojave. Proučavanje nazivlja uvodi nas u svijet i narav biblijskog proroštva.

2.1. Etimologija i upotreba termina

Hrvatski naziv “prorok” etimološki potječe od grčkog προφητης. U klasičnom grčkom ovu riječ susrećemo kod Pindara i Herodota, dakle u V. st. pr. Krista. Dok kod Herodota više označava funkcionara hrama, kod Pindara označava više “onoga koji naviješta”, “koji nešto proglašava”. S ovakvim značenjem naglasak je stavljen ne toliko na sadržaj

---

38 Za potpuniju sliku proroštva izvan Izraela vidi A. Rebić, *Prorok čovjek Božji*, KS, Zagreb 1983, str. 15-20; C. Tomić, *Poruka spasenja Svetog pisma Staroga zavjeta*, Provincijalat franjevac konventualaca, Zagreb 1983, str. 312-316.

39 Usp. R. R. Wilson, Early Israelite Prophecy, u: *Interp* 32 (1979) 1, 3-16.

40 Usp. B. Vawter, Introduction to prophetic Literature, u: *The New Jerome Biblical Commentary* (izd. R.E. Brown i dr.), Prentice Hall, New Jersey 1993, str. 191-192.

poruke, koji može varirati, koliko na javnost poruke, odnosno način njezina izricanja. U ovom smislu prijedlog προ iz riječi προφητης⁴¹ izražava poziciju onoga koji izriče poruku: “pred” okupom, grupom ili pojedinačnom osobom. Dakle, prijedlog ima prostorno-društveno značenje i ističe javnost poruke. Vremensko značenje prijedloga u smislu “prije” nego se navještaj ostvari, odnosno u smislu nagovještaja neke buduće stvarnosti još nije prisutno u terminu. Osim prostornog i vremenskog značenja prijedlog ima i substitutivno značenje koje, recimo to odmah, najviše odgovara hebrejskim terminima⁴² koje je LXX prevela riječju προφητης. U substitutivnom smislu prijedloga termin označava onoga koji govori “u ime“, “umjesto” ili “za” nekoga. Prorok je dakle onaj koji proglašava nečiju volju, on je prenosnik, glasnik, posrednik nečije poruke pred grupom ili pojedincem, nezavisno od sadržaja same poruke. Ključni tekst⁴³ ovakvog poimanja proroka nalazimo kod Am 3,7: “Ništa ne čini Jahve Gospod a da osnove svoje ne otkrije slugama svojim prorocima.”

Kako je došlo do toga da danas riječ “prorok” u uobičajenom izričaju označava onoga koji pretkazuje budućnost, koji unaprijed vidi buduća događanja, naravno s Božjom pomoći i u ime Božje? Pri odgovoru na ovo pitanje valja uzeti u obzir proročku praksu u Grčkoj, koja naglasak stavlja na vremensko značenje prijedloga, ali još više NZ-nu praksu. U NZ-u termin “prorok” je barem dvoznačan. S jedne strane, označava onoga koji naviješta volju Božju za vrijeme kulturnih okupa, a s druge strane, u kristološkom ključu odčitavanja SZ-a, označava osobe koje su pretkazale dolazak Mesije, osobe čije su se riječi, odnosno nagovještaj, ispunile u osobi i djelu Isusa iz Nazareta. Polaganim ugasnućem proroštva u Prvoj Crkvi prevladalo je i preživjelo ovo drugo, vremensko-futurističko značenje.

Vremensko futurističko značenje proroka i njegove uloge rezultat je sematičkog-značenjskog razvoja koji nema svoju

---

41 Riječ προφητης sastavljena je od prijedloga προ i glagola φημι = govoriti.

42 Usp. W. Harrington, *Uvod u Stari Zavjet - Spomen Obećanja*, KS, Zagreb 1977, str. 192s.

43 Vidi, A. Rebić, *Amos prorok pravde*, KS, Zagreb 1993, str. 61.

podlogu u hebrejskoj Bibliji, već u intratestamentarnoj i kanonskoj apokaliptici. Karakteristika ove apokaliptičke literature je da na povijest i njezina događanja gleda kao na nešto što je od početka do kraja unaprijed određeno i zapisano u nebeskim knjigama. Onaj tko je došao u kontakt s ovim knjigama, uzdignućem u nebo ili izravnom objavom, saznaje njihov sadržaj i unaprijed znade i naviješta tijek povijesnih događanja.⁴⁴

Za ono što LXX uvijek prevodi terminom προφητης hebrejska Biblija koristi termin *nabi'* i u rijetkim slučajevima termine *hozeh* i *ro'eh*. U 1 Sam 9,9 nalazimo najvjerojatnije kasnije pokušaje poistovjećivanja ovih termina.⁴⁵ Ipak, ova zadnja dva termina ("vidjelac", "vizionar") koriste se kao sinonimi i katkada, baš zbog naglašenog vizionarskog elementa, koji karakterizira kanaanske vidiocce,⁴⁶ označavaju upravo suprotnost proročkoj službi (usp. Am 7,14).

Iz termina *nabi'* proizlazi glagol *nb'* koji se koristi u povratno-pasivnim formama *nifala* i *hitpaela*. Glagol katkada označava ekstatično stanje koje slični na ludilo (usp. 2Kr 9,11; Jer 29,26), ali zbog najvjerojatnije akademskog porijekla - *nabium* i *nabu(m)* = pozvani, ovlašteni⁴⁷ - možemo zaključiti da je hebrejski termin plod autonomnog teološko-tehničkog razvoja stranog korjena sa značenjem pozvanosti sa strane božanstva radi usmenog navještaja.

Prorok je dakle osoba koja se smatra ili koju drugi smatraju pozvanom i poslanom od božanstva s ulogom usmenog navještanja određene poruke⁴⁸. Ovu povezanost s

---

⁴⁴ Usp. K. M. Woschitz, *Apokaliptik/Apokalypsen*, u: Bibel Theologisches Wörterbuch (izd. J. B. Bauer i dr.), Styria, Graz-Wien-Köln ⁴1994, str. 25-33.

⁴⁵ "Nekoć se u Izraelu, kad je netko htio konzultirati Boga, govorilo: 'hajdemo vidiocu', jer koga danas zovu prorokom, nekoć se zvao vidjelac." (1 Sam 9,9). Usput napominjem da je ovaj redak u Duda-Fučak-ovu prijevodu (KS) stavljen tek nakon r. 11., premda je označen kao r. 9.

⁴⁶ Usp. G. Savoca, *Profezia*, u: Nuovo Dizionario di Teologia Biblica (ured. P. Rossano i dr.), Paoline, Cinisello Balsamo 1988, str. 1235.

⁴⁷ Usp. G. von Rad, *Teologia dell'Antico Testamento. Teologia delle tradizioni profetiche d'Israele*, vol. II, Paideia, Brescia 1974, str. 24.

⁴⁸ Ovakvo poimanje proročke službe najjasnije dolazi do izražaja kod Jer 18,18: "...jer svećeniku ne može nestati Zakona, ni mudrome savjeta, ni

božanstvom jasnije izražavaju neki drugi nazivi za proroka: 'iš (*ha'*)*elohim* - čovjek Božji (1Kr 2,27), *mal'ak* - glasnik ili usta Božja (Jer 15,19). Pozvanost, poslanost i nastupanje u ime Božje često dovodi proroka u situaciju da njegova služba bude protumačena kao ludilo - *m^ešugga'* (Jer 29,26; Hoš 9,7), što je znak neuobičajenosti i čudnovatosti njegova nastupa i života.

Za razliku od LXX koja uvodi kategoriju lažnog proroka (*ψευδοπροφητης*) i NZ koji je preuzima, hebrejska Biblija ne pravi razliku, barem ne semantičku,⁴⁹ između proroka koji govore istinu i onih koji naviještaju laž, bez obzira da li su *in bona* ili *in mala fide*. Za jedne i druge koristi naziv *nabi'*. Ovakvim LXX-inim razlikovanjem došlo je do značenjskog pomicanja termina: dok hebrejski termin više naglašava istinitost-lažnost poruke, u grčkom je naglasak više stavljen na istinitost-lažnost osobe koja izriče poruku.

Temeljna odrednica biblijskog proroka je riječ. On je osoba riječi u najširem spektru značenja ovoga pojma: pouka, tumačenje povijesnih događanja, aktualiziranje osude i kazne, izricanje obećanja, utjeha. U ovom smislu "proroci su veliki odgojitelji nade: legitimiraju je, otvaraju joj nove izričajne kanale, daju joj čvrstoću."⁵⁰ Kao ljudi riječi proroci životno u svojoj dubini doživljavaju riječ Gospodnju i komuniciraju je tako da više nije moguće razlikovati Božju riječ od riječi

---

proroku besjede. Hajde, udarimo ga njegovim jezikom i pazimo budno na svaku riječ njegovu." Proroci nisu, piše J. Vollmer, "tumači tradicije, nego navjestitelji riječi Jahvine koja ih doseže", *Geschichtliche Rückblicke und Motive in der Prophetie des Amos, Hosea und Jesaja*, Berlin 1971, str. 209.

⁴⁹ U Pnz dva puta nalazimo kriterije za razlikovanje istinitog od lažnog proroka. U Pnz 18,21-22 kriterij je ostvarenje proročke riječi, ali u Pnz 13,2-6 ovaj kriterij je opovrgnut i zamijenjen kriterijem ortodoksije, odnosno ortopraksije. Ako prorok svojim nastupom uzrokuje idolatriju, bez obzira što se njegove riječi ostvaruju, onda je to znak njegove neautentičnosti. Budući da je Pnz općenito zabrinut za očuvanje čistoće religije protiv poganske kontaminacije, ovakav stav je posve razumljiv. Usp. G. von Rad, *Deuteronomy. A Commentary*, SCM Press LTD, London ⁷1988, str. 96s.122-125.

⁵⁰ L. Alonso-Schökel-J. L. Sicre Diaz, *I Profeti*, Borla, Roma 1989, str. 24.

proroka. Formule kojima se izražavaju jasno to pokazuju.⁵¹ Ipak i proročka riječ pokazuje svu moć i nemoć riječi. Zbog ovoga oni sami sebe nazivaju “glasnici Jahvini” (Iz 44,26; Hag 1,13; Mal 3,1), “sluge Božje” (Iz 20,3; Am 3,7; Jer 7,25), “pastiri” (Jer 17,16; Zah 11,4), “čuvari” (Iz 62,6; Hab 2,1), “stražari” (Am 3,4; Iz 56,10; Jer 6,17; Ez 3,17), itd. Božja riječ traži od njih raspoloživost ne samo pamćenja nego čitave nutrine, čitavoga bića. Sami prorok svojim životom postaje na neki način “riječ Božja”. Izaija rađa djecu čija simbolička imena odražavaju stanje vremena u kojem živi; Jeremija se ne smije ženiti i njegov celibat znak je njegovim suvremenicima onoga što Bog sprema -izgnanstvo; Hošein brak s Gomerom, nevjernom ženom, izraz je Božjeg odnosa s narodom; Ezekijel ne smije oplakivati smrt svoje žene koju naziva “radost očinjeg vida”, što je izraz stava prema u Babilon odvedenom narodu. Na ovoj liniji proročkog življenja postaje shvatljivo utjelovljenje Božje riječi po kome ona postaje potpuno ljudski život ili, s druge strane gledano, po kome ljudski život postaje savršeni izraz Božjega govora.

2. 2. Razdoblja proročkog djelovanja

Hebrejska Biblija jasno razlikuje tri povijesna razdoblja proročkog djelovanja: starije razdoblje koje započinje neposredno pred ustanovu Države i traje do kraja IX. stoljeća; drugo razdoblje koje započinje VIII. stoljećem i traje do babilonskog sužanjstva, uključujući i njega (587/86-539)⁵²; treće razdoblje započinje dokidanjem sužanjstva i traje do ugasnuća⁵³ proročkog pokreta stoljeće kasnije.⁵⁴ Ova dva

---

51 Proročke formule su najčešće ovog tipa: “Bi mi upućena riječ Gospodnja”; “Riječ koju je primio prorok N.”; “Slušajte riječ Gospodnju”; “Ovako kaže Gospodin”; “Proroštvo Gospodnje”. Usp. Cl. Westermann, *Grundformen prophetischer Rede*, München 1960.

52 U ovom periodu djeluju: Amos, Hošea, Izaija, Miheja, Nahum, Sofonija, Habakuk, Jeremija, Deutero-Izaija i Ezekijel.

53 Kad govorimo o ugasnuću mislimo na postupno gašenje proroštva, jer ono nije ni nestalo odjednom, kao što se nije ni pojavilo odjednom. Gotovo je nemoguće odrediti tko je bio posljednji prorok SZ-a, ali posljednjih 200 godina pr. Kr. djeluju mudrosni pisci koji baštine i

zadnja razdoblja obilježena su imenima proroka kojima se tradicionalno pripisuju pojedine knjige.⁵⁵ Proroštvo se postupno gasi, pretačući se u nove pokrete koji se općenito stavljaju pod zajednički nazivnik apokaliptike. Ovi su u mnogome slični proroštvu, ali se značajno od njega i razlikuju i traju do nacionalne katastrofe 70. ili 134. poslije Krista.

Značajno je da biblijska tradicija početke proroštva povezuje s počecima Države, ili neposredno pred ustanovu Države, a trajanje proroštva s trajanjem Države.⁵⁶ Šaul je okružen ekstatičkim prorocima, David se često s njima susreće i sukobljava (Natan), Ilija i Elizej nastupaju protiv Ahaba na Sjeveru - u Samariji, a proroci čija imena tradicija veže uz pojedine knjige (Amos, Izaija, Jeremija, Ezekijel) upravo su obilježeni epizodama zauzetosti za javno dobro. Jednostavno proroci su trajno u kontaktu ili sukobu s nositeljima javne vlasti, a sadržaj njihovih nastupa sastoji se najčešće u obrani siromaha, ugnjetenih i obespravljenih. Nije lako ni jednostavno odgovoriti na pitanje koliko su ovakvi nastupi izraz izvornog proročkog djelovanja, ili su više plod kasnijih redakcija koje proroka čine glasnogovornikom vlastitih teza i postavki.⁵⁷ Značajno je svakako da u

---

pozivaju se na proročku tradiciju (usp. Sir 24,31; Mudr 7,27), ali nikada sebi ne prisvajaju proročki duh.

- 54 U ovom periodu djeluju: Triton-Izaija, Hagaj, Zaharija (pogl. 1-8), Malahija, Obadija, Joel, i anonimni proroci, čije su djelo pogl. 9-11 i 12-14 u Zaharijinoj knjizi.
- 55 Većina proroka najvjerojatnije nije mnogo pisala, već je svoju ulogu izvršavala usmeno, proročkim govorima i pripovijedanjima u prozi. Sadašnje proročke knjige rezultat su sakupljenih proročkih intervenata, s modifikacijama u svrhu prilagođivanja novim uvjetima i dodacima novih proroštava pripisanih osobi utemeljitelja sa strane kruga ili škole koja se formirala oko njega. Usp. J. M. Sanchez Caro, *Generi letterari nella Bibbia*, u: *La Bibbia nel suo contesto*. Introduzione allo studio della Bibbia 1, Paideia, Brescia 1994, str.357s.
- 56 Usp. B. Vawter, Introduction to prophetic literature, u: *The New Jerome Biblical Commentary* (izd. R. E. Brown i dr.), Prentice Hall, New Jersey 1993, str. 193.
- 57 Ovo ostaje trajni problem istraživanja proročke misli i nastanka i kompozicije proročkih knjiga. Općenito govoreći možemo reći da prorokovi učenici imaju značajnu ulogu u sakupljanju prorokovih izjava, govora, u dodavanju biografskog i drugog materijala (primjerice himana,

postsužanjskom razdoblju uvelike opada ovakav tip proročke zauzetosti. Sada u prvi plan izranjaju pitanja obnove hrama (Hagaj i Mlahija), ženidaba (Malahija), različitih rituala i ne baš potpuno razumljiva apokaliptička pitanja (Deutero-Zaharija). Promjenom prilika u postsužanjskom razdoblju, gubitkom političke nezavisnosti, nestankom vladajuće kuće, trajnim kontaktima s poganskim populacijama i proročki nastup se mijenja. Dok se predsužanjski proroci bave i zahvaćaju u najrazličitije vidove života, religioznog, socijalnog, političkog, kod postsužanjskih proroka takvo univerzalno zanimanje je reducirano. Njihov navještaj bavi se uglavnom pitanjima koja apstrahiraju od konkretnog života. Unatoč činjenici što su ova pitanja i te kako značajna za one koji su sve izgubili, ipak je očito da u ovom periodu proročki pokret involvira, kako na području duhovnosti, tako i na području misaonosti. Gotovo za sve situacije ponuđena su eshatološka rješenja udaljena od konkretnih povijesnih događanja, što je izvor njihova optimizma⁵⁸ ali i što je tipično za apokaliptiku.

Premda se za apokaliptiku kaže da je "dijete proroštva",⁵⁹ ipak su njezina rješenja povijesnih događanja znatno manje proročka, u smislu da proroci gotovo sva rješenja vide u okvirima povijesti, dok apokaliptika mnoga rješenja nalazi tek u nadpovijesti. Za proroštvo je značajno što ne želi ponuditi neke zajedničke i opće datosti vjere, već svim sredstvima smjera dozvati u pamet sugovorniku njegovo *hic et nunc* stanje, kako bi shvatio svoju specifičnu situaciju pred Bogom.

---

usp. Am 4,13; 5,8-9; 9,5-6) koji sada nalazimo u knjigama. Ovaj materijal kasnije je poredavan u topografskom, kronološkom ili tematskom ključu. Kasnije, najvjerojatnije u postsužanjskom periodu, stupaju na pozornicu redakcionalna retuširanja i trajna posadašnjenja teksta dodacima i primjenom na novonastalu povijesnu situaciju. Njihova je tendencija tematsko organiziranje građe: proroštva suda, proroštva protiv naroda i proroštva spasenja (vjerojatno ovim redosljedom). Redaktori uključuju u knjige i povijesni materijal i svoje epiloge (usp. Am 9,8b-15). Kad se još uzmu u obzir i promjene teksta, glase i slobodne interpolacije, fluidnost u nastanku proročke literature postaje nam prilično jasna.

⁵⁸ Usp. B. Vawter, Introduction to propfetic Literature, u: *The New Jerome Biblical Commentary* (izd. R. E. Brown i dr.), Prentice Hall, New Jersey 1993, str. 191.

⁵⁹ Vidi, J. L. McKenzie, *Starozavjetna Biblijska Teologija*, u: *Biblijska Teologija Staroga i Novoga Zavjeta*, KS, Zagreb 1980, str. 191.

Zbog ovoga je vrlo teško govoriti o nekakvoj proročkoj poruci do koje bismo došli reducirajući množinu proročkih izričaja na temeljne religiozne koncepte ili sabirući pojedine izričaje u nekakvu kompleksnu sintezu. Svaki proročki izričaj predstavlja pravu riječ Božju ljudima kojima se obraća. U apokaliptici se događa upravo suprotno. Ovdje je svaka pojedinost više manje uklopljena u kompleksivno događanje jedne velike drame kojoj su pojedinosti samo sastavni elementi.⁶⁰ Zato je bolje govoriti o apokaliptici kao djelomičnom nasljedniku proroštva.⁶¹

Ovaj presjek razdoblja proročkog djelovanja pokazuje nam proroka kao osobu duboko ukorjenjenu u svoj prostor i vrijeme, kao osobu kojoj Jahve pomaže odčitati njegovu poruku za Izraela na horizontu povijesnih događanja i tradicija Izabranog naroda u koje su duboko uronjeni kako prorok, tako i njegovi slušatelji. On nas uvodi i u temeljne karakteristike proročkih osobnosti i službe.

2. 3. *Temeljne karakteristike proročke službe*

Tumačenje proroštava u kristološkom ključu, po sistemu obećanje-ostvarenje, koje je dugo bilo jedini ključ u kršćanskim Crkvama i na koje smo više manje navikli, prilično je zapostavljalo osobnost proroka i njihovo osobno religiozno iskustvo. U ovakvom gledanju proroci su se pojavljivali kao nadvremenske i nadprostorne osobe lišene osnovnih ljudskih kvaliteta. Povijesno-kritičkom egzegezom, istraživanjem povijesnog konteksta proročkog djelovanja, ekonomskih i socijalnih problema koje su susretali, političke situacije u kojoj su se nalazili i djelovali, prorocima je vraćena njihova ljudska dimenzija, uronjenost u događanja i probleme svoga vremena koje tumače i rješavaju u svjetlu čvrste vjere i egzistencijalne povezanosti s Bogom.

U kontekstu Izraelove povijesti proroci zauzimaju značajnu ulogu kao osobe koje su naravne oblike religioznosti

---

⁶⁰ Usp. G. von Rad, *Teologia dell'Antico Testamento. Teologia delle tradizioni profetiche d'Israele*, vol. II, Paideia, Brescia 1974, str. 155-157.

⁶¹ Tako, L. Alonso-Sshökel-J. L. Sicre Diaz, *I Profeti*, Borla, Roma 1989, str. 24.

uzdignuli na razinu etičke religioznosti. Religiozni doživljaj i njegovo izražavanje nisu vezali samo uz kult, već uočavaju i svim snagama svoje suvremenike pokušavaju uvjeriti kako ovi nužno moraju imati osobne, socijalne i političke reperkusije.

Interdisciplinarnim istraživanjem prorok izranja na površinu kao *homo religiosus*, čija se iskustva mogu smatrati tipična i egzemplarna. Kao čovjek od krvi i mesa, smješten u određeni ideološki, ekonomsko-socijalni i politički kontekst, naspram naroda i grupa na vlasti koje su eminentno konzervativne i konformističke, prorok se uzdiže kao gigant duha, često prisiljen na borbu na dva fronta, s narodom koji ga sluša, s jedne strane, i sa samim Bogom koji od njega zahtijeva apsolutnu odanost, s druge strane. Tako primjerice, Amos kaže da ga je Bog "uzeo od stada" (7,14); Jeremija ne prihvaća poziv i traži razne isprike, ali ih Bog sve odbija (Jer 1,4ss); Ezekijel je jednostavno pritisnut čudnovatim viđenjem koje mu ne ostavlja previše prostora za slobodne odluke (Ez 1,1ss); Izaija se opire pred zadatkom koji mu se čini pretežak i samo ga simbolička Božja radnja može uvjeriti da prihvati ovu zadaću (Iz 6,1). Osnovna karakteristika proročkog navještaja je njegova duboka ukorjenjenost u prostor, vrijeme i probleme koje prorok neposredno doživljava,⁶² njihovo tumačenje, osvjetljavanje i rješavanje neknoformističkim i kritičkim stajalištem koje je poduprto uvjerenjem nastupa u ime Božje.

Proroci su individualni mislioci sa svim karakteristikama svoje osobnosti uronjene u prostor i vrijeme, a sličnosti među njima plod su zalaganja za iste ideale i zavisnost o zajedničkim tradicijama i institucijama. Proroci prihvaćaju, priznaju i naviještaju osnovne elemente predaje otaca: oslobođenje iz Egipta, prijelaz preko Crvenog mora, put kroz pustinju, izabranje, savez, svećenstvo, itd. No oni ne primaju iz predaje ništa naslijepo, nego o svemu razmišljaju i premissljaju, sve osmišljavaju i posadašnjuju. Zahvaljujući upravo takvom djelovanju jahvistička se religija pročišćava, razvija i usavršava.

---

⁶² Usp. H. J. Hermisson, *Zeitbezug des prophetischen Wortes*, u: *KD 27* (1981) 96-110.

Specifično prorokovo iskustvo i sloboda nastupa povezani su uz svijest o izravnom pozivu i poslanju od Boga. Događaj poziva kod različitih proroka različito je opisan⁶³ (usp. Am 7-9; Iz 6; Jer 1; Ez 1-3; Iz 40,3-8; Zah 1,7-6,8), ali zajednički nazivnik svih poziva možemo označiti kao nagli, neočekivani, a ne postupni prijelaz sa stanja *ante vocationem* na stanje *post vocationem*. Poziv predstavlja prekretnicu života za pozvanog, a ona se očituje kao promjena profesije,⁶⁴ društvenih veza,⁶⁵ i uobičajenog karakterom i temperamentom određenog načina ponašanja.⁶⁶ Poziv je uvijek spojen s Božjom objavom⁶⁷ i događa se unutar izabranog naroda tako da određuje proroka kao onoga koji vodi Izraela na putovima vjere i poslušnosti u nazočnosti Božjoj. Drugim riječima, proročki poziv je *ad alios* i vjernost pozivu uključuje društvenu odgovornost. Božja objava dodiruje intimu proroka, ali ne toliko i samo preko ekstatičnih stanja i iskustava, nego preko događanja izvanjskog svijeta, preko povijesti i tradicija. Ono što prorok govori, njegov navještaj određen je dijalektičkom napetošću barem triju elemenata: novošću Božje poruke, kanonskom tradicijom⁶⁸ te svojim i povijesnim okolnostima čovjeka kojemu se obraća.

Božja novost koju prorok uočava izravnim nadahnućem, ali ne i bez vlastitog promatranja i vrednovanja činjenica, sučeljena s tradicijama u kojima prorok živi i svjetlu kojih

---

63 Konstitutivni elementi ovoga opisa koji mogu i varirati su slijedeći: uvod, teofanija, poslanje (dijalog), znak, zaključak.

64 Amos treba napustiti pastirski i zemljoradnički način života da bi mogao prorokovati (usp. Am 7,14s).

65 Jeremija ne može sjediti u društvu veseljaka, već treba samotnički živjeti (usp. Jer 15,17).

66 Temperamentom miran i povučen, Jeremija treba prijetiti makar mu se pri tome i srce kidalo; po prirodi sklon tvrdoći i kazni, Ezekijel mora spašavati i tješiti.

67 Usp. G. von Rad, *Teologia dell'Antico Testamento. Teologia delle tradizioni profetiche d'Israele*, vol. II., Paideia, Brescia 1974, str. 70-92.

68 Važno je ovdje spomenuti kako su proroci s Juga određeni tradicijom o Božjem izabranju Davida i Siona (npr. Amos i Izaija), dok su proroci sa Sjevera određeni uglavnom tradicijom o izlasku iz Egipta (npr. Hošea).

promišlja stvarnost⁶⁹ kao i sa stanjem čovjeka kojemu se obraća postaje movens prorokove obrade i uvijek novog tumačenja *ad hominem* kojemu prorok želi komunicirati vlastito, osobno iskustvo i doživljavanje. Upravo u komunikaciji drugima, pretakanju u riječ, simboličku radnju ili vlastiti primjeran život onoga što je sam doživio i iskusio prorok očituje svoju sposobnost i izvornost, svoj genij koji nikako ne smije biti podcijenjen na račun Božjeg nadahnuća. Ako i osijeća “prisilu” Božjeg nadahnuća, prorok u najmanju ruku u sredstvima i načinu komuniciranja nadahnutoga drugima ostaje potpuno slobodan.⁷⁰

Proroštvo je u svakom slučaju karizmatički fenomen čija se povijesna važnost za Izraelsku religiju najbolje uočava sučeljavanjem s nekarizmatičkim Izraelskim institucijama i životnim područjima koja su njima određena. Institucije i institucionaliziranje društvenog života lako podliježu formalizmu i uhodanostima, a karizma i karizmatici hrabro i smjelo krče put novim oblicima i načinima naviještanja Božje riječi.⁷¹

Pogledajmo sada nekoliko životnih područja uz koje je bitno vezana proročka poruka i navještaj. Izlagat ćemo slijedećim redom, koji nije ujedno i vrijednosni: proroci i kult; proroci i politika; proroci i socijalni problemi; proroci i povijest; proroci i “proroci”.

2. 3. 1. Proroci i kult

Još prije desetak godina bilo je uobičajeno tvrditi da proroci zastupaju i traže ukidanje službenog ritualnog kulta u korist čisto duhovnog. Ne bi više bile potrebne ceremonije, žrtve, svetišta, već samo pjesme, molitve, meditacije, pravednost, poslušnost, poznavanje Boga, vjera, život

---

⁶⁹ Vidi, H. Ch. Schmitt, *Profetie und Tradition. Beobachtungen zur Frühgeschichte des israelitischen Nabitums*, u: ZThK 74 (1977) 3, 255-272.

⁷⁰ Usp. G. von Rad, *Teologia dell'Antico Testamento. Teologia delle tradizioni profetiche d'Israele*, vol. II, Paideia, Brescia 1974, str. 93-103.

⁷¹ Usp. A. Rebić, *Odnos starozavjetnih proroka prema izraelskim ustanovama*, u: CUS 10 (1975) 2, 132-133.

ispunjen etičkim sadržajima. Stvarnost je ipak drukčija. Predsuzanjski proroci doista snažno polemiziraju s aktualnim kulturnim oblicima. Dosta je samo vidjeti slijedeće odlomke: Am 4,4-5; 5,21-25; Hoš 6,6; 8,11-13; Iz 1,11-17; Mih 6,6-8; Jer 7,1-11.21-23. Ipak, nijedan od ovih odlomaka ne polemizira s kultom kao takvim, već samo s nekim komponentama kulta, i to obično onima koje su pretrpjele iskrivljenja. Iskrivljenja su, barem po službenoj verziji Biblije koja je vjerojatno plod kasnijih redakcija, plod utjecaja Kanaanske religije, koja je dugo vremena ukorak pratila jahvističku, ali čiju inkompatibilnost s jahvizmom proroci uočavaju i razbijaju.⁷² Glavni faktor ove inkompatibilnosti proroci vide u nemogućnosti prihvaćanja Jahve kao jednog od božanstava u panteonu, premda ga se prihvaćalo i kao najveće božanstvo. Proroci vide Jahvu kao jedinog Boga i upravo takav njihov pogled postaje osnovom za Jošijinu reformu, a kasnije za Deuteronomij i deuteronomističku historiografiju⁷³

Službena teza koju Biblija propagira posve je drukčija. Po njoj je Izraelska religija od početka monoteistička, čista i nepokvarena. Tek u dodiru s Kanaanskom religijom ona se onečistila, prihvaćajući razne sinkretističke oblike kulta. Ali ovakvo poimanje očito je plod pretpostavke o slavnoj prošlosti koja se na povijesno-kritičkoj razini ne može održati. Najvjerojatnije su upravo proroci bili prvi zastupnici i promicatelji monoteizma,⁷⁴ ali ne toliko teoretskog, koji je plod kasnijih vremena, koliko praktičnog, egzistencijalnog

---

⁷² Usp. K. Seybold, *Elia am Gottesberg. Vorstellungen prophetischen Wirkens nach 1. Könige 19*, u: *EVT* 33 (1973) 3-18; H. Seebass, *Elia und Ahab auf dem Karmel*, u: *ZThK* 70 (1973) 2, 121-136.

⁷³ Deuteronomistička historiografija, čiji je plod konačna redakcija knjiga Još, Suc, 1-2 Sam, 1-2 Kr u VI. st. pr. Kr., slijedi religiozni princip nagrade i kazne u prosudbi povijesnih događanja, a njezina vjerodostojnost uočljiva je iz činjenice da ne prešućuje ni zločine kraljeva (usp. 2Sam 11-12; 1Kr 21), čime se ne mogu pohvaliti ni mnoge suvremene historiografije.

⁷⁴ Usp. F. A. Pastoe, *Il Dio della rivelazione*, u: *Dizionario di Teologia Fondamentale*, (ured. R. Latourelle i R. Fisichella), Cittadella, Assisi 1990, str. 317-337, ovdje 329; J. Guillet, *Bog*, u: *Rječnik Biblijske Teologije* (izd. X. L. Dufour), KS, Zagreb 1980, kol. 76.

monoteizma, koji je najbliži povijesnom kontekstu u kojem proroci djeluju.

I Izrael i Juda, kao i drugi narodi Sirije, Kanaana i Transjordanije, žive u takvim geografskim i klimatskim uvjetima koji podržavaju i promiču vjerovanja i rituale kojima se udobrovoljavaju božanstava, kako bi se osigurala plodna žetva, dostatna za preživljavanje. Upravo u ovom kontekstu javljaju se proroci s alternativom ili Jahwe ili *ba'al* i druga božanstva. Ovakva alternativa tražila je i određene korekcije kulturnog sistema. Kako pripisati Jahvi karakteristike čiji su nositelji bila druga božanstva? Je li on odgovoran za plodnost? Uz alternativni pristup koji je podloga i izraz proročkog monoteizma, proročko gledanje na kult i kritiku kulta određeno je i dizanjem religije s naravne na etičku razinu. Na ovom području valjalo je korigirati žrtveni sistem koji je otvarao mogućnost za razne oblike abuzusa. Tako su pogreške i grijesi, osobito oni s društvenim reperkusijama, bili okajavani i ispravljani određenim žrtvama, koje nisu promicale osobnu promjenu, popravak i nadoknadu šteta, što je jedino moglo dovesti do iskorjenjivanja određenih negativnosti. Proročka kritika kulta jest stoga korektivna kritika. Oni nisu zastupnici dokidanja kulta kao takvoga, već kulturnih abuzusa koji su Jahvu srozavali na razinu drugih božanstva i koji su religioznosti oduzimali dimenziju osobno-društvene angažiranosti. Ako kult izgubi vezu s Bogom u kojeg se vjeruje, ako on postane nadomjestak za angažiranu vjeru u svakodnevlju, jer upravo za nju priprema i osposobljuje, onda je nužno određen za propast. Oštrica proročke kritike kulta usmjerena je na njegovu hipokriziju i formalizam, na odvojenost od konkretnog življenja.

Uostalom, da proroci nisu za neku spiritualističku religiju lišenu kulturne dimenzije dokazuje i činjenica da su i sami svećenici, da i sami nastupaju za vrijeme kulturnih slavlja kao i to da liturgija izričito predviđa njihove intervente. Ipak, potrebno je istaknuti da i onda kad proroci nastupaju u kultu, njihova uloga je isključivo proročka, a ne nikako svećenička.⁷⁵ I svećenici i proroci zalažu se za istu, a ne za

---

⁷⁵ Usp. O. Plöger, *Priester und Prophet*, u: ZAW 63 (1951) 179,186.

različitu religioznost po modelu zakonsko-formalne ili duhovne, premda to čine na različiti način. Svećenici se pozivaju na tradicije o Zakonu koje su vezane uz svetišta, a proroci ispunjavu svoju zadaću komunikacijom žive riječi koja ima svoje specifične naglaske, ali koja nikako nije u suprotnosti s Torom. Proroci su više egzistencijalisti općenito, pa i u pogledu kulta.⁷⁶ Osnovni princip njihova ponašanja prema kultu jest uvjerenje da su oblici kulta uvijek sekundarni pred realnošću koju označuju. Upravo stoga opiru se i kritiziraju kulturni "sakramentalizam" ili mentalitet koji sve polaže na obred, a naglašavaju osobnu komponentu kulta - ljubav. Proroci i svećenici zauzimaju različite stavove prema istoj religiji.⁷⁷

Proroci su borci protiv iskvarenog, izopačenog, sinkretističkog i formalističkog kulta. Oni žele u kult kao sredstvo štovanja Boga unijeti cjelovita čovjeka s njegovim nutarnjim raspoloženjima, bez himbe i pretvaranja, ali i s njegovim konkretnim življenjem koje iz obraćenosti i ukorjenjenosti u Bogu rezultira okretanjem i zauzetošću za čovjeka. U odnosu prema kultu "proroci se predstavljaju kao karizmatički egzistencijalisti, praktičari, humanisti."⁷⁸

2. 3. 2. Proroci i politika

Od samih početaka proročkog pokreta biblijski proroci su nam predstavljeni kao veoma aktivni na području politike, bilo vanjske bilo unutarnje. Dosta se prisjetiti veza između prvoga kralja Šaula i proroka Samuela, zatim Davida i Natana, Jeroboama i Ahije iz Šila, Omrijeve dinastije i Ilije i Elizeja. Jeroboamov ustanak protiv Davida blagoslovljen je od proroka (usp. 1Kr 11,29-39) da bi kasnije njegova vlast od njih bila osuđena (usp. 1Kr 14,7-11). Proročkom

---

⁷⁶ Usp. B. Vawter, *Introduction to prophetic Literature*, u: The New Jerome Biblical Commentary (izd. R. E. Brown i dr.), Prentice Hall, New Jersey 1993, str. 193.

⁷⁷ Usp. B. Vawter, *Introduction to prophetic Literature*, u: The New Jerome Biblical Commentary, Prentice Hall, New Jersey 1993, str. 192.

⁷⁸ A. Rebić, *Odnos starozavjetnih proroka prema izraelskim ustanovama*, u: CUS 10 (1975) 2, str. 137.

intervencijom odbačena je i Omrijeva dinastija (usp. 2Kr 9,1ss). Od proročkih knjiga samo Amos i Miheja ne interveniraju izravno na političko područje. Hošea optužuje politiku Sjevera koja pokušava sklapati saveze s Asirijom (usp. 5,13; 7,3; 8,10). Kod Izaije nalazimo pravu političku teologiju u kojoj je glavana ideja vodilja: pouzdanje u politiku i političke saveze očiti je znak pomanjkanja vjere u Jahvu (usp. 2,12-22; 7,1ss; 20,1ss). Jeremija trajno potiče na pouzdanje u vjeru za kraljevanja Jojakima i Sedekije do te mjere da radije predlaže podvrgavanje Babilonu nego pouzdanje u Egipatsku pomoć. Zbog takvih stajališta je zatvaran i optuživan za izdaju naroda i suradnju s neprijateljem, a samo je želio otvoriti novu budućnost svome narodu.

Proročki interventi u politiku nužna su posljedica staroistočnjačkog poimanja naroda i religije. Naime narodna i religiozna zajednica su se poklapale, tako da su proroci s pravom pozivali i Monarhiju i državne organe na poštivanje božanskoga reda. Slučaj Jeremije jasno pokazuje da takvi interventi nisu bili bez opasnosti za goli prorokov život.

Zbog interveniranja na području politike, proroci su od istraživača njihove misli dobivali najrazličitija imena: zastupnici stranih interesa, nacionalisti, socijalni reformatori, religiozni utopisti, politički neznalice, teopolitičari, duhovni realisti, politički irealisti, itd.⁷⁹ Svi ovi nazivi, osim što su plod istrgavanja proročkih navoda iz konteksta ili anakronističke upotrebe termina politika, ne vode dovoljno računa o stvarnosti proroka i njegova poslanja. Prorok je pozvan da privodi Izraela vjernosti Jahvinim poticajima. Političke odluke su posao kralja, a ne proroka, ali prorok poziva i kralja da se drži religioznih tradicija koje su proročki protumačene, jer i kralj, barem u teokratskoj koncepciji vlasti, nije ništa drugo nego Božji pomazanik, vladar u ime Boga. Ako kralj ili kraljevstvo guta sve druge institucije, čineći od sebe, u određenom smislu, državnu religiju, onda prorok nema druge alternative izuzev podvrgavanja ili pobune protiv kralja. Budući da kralj ne odgovara proročkoj ideji Božjeg vladanja

---

⁷⁹ Usp. L. Alonso-Schökel - J. L. Sicre Diaz, *I Profeti*, Borla, Roma 1989, str. 48.

nad svojim narodom,⁸⁰ normalno je da prorok izabire alternativu pobune, što nije manjak političke fleksibilnosti koliko plod vjernosti Bogu i onome što Bog objavljuje za konkretni momenat.

Značenje i uloga proročkog nastupa u javnim poslovima Države, odnosno povezanost i navezanost proroštva na politička događanja očita je iz činjenice da s nestankom državne samostalnosti i državnih struktura i proroštvo gubi tlo pod nogama i pretače se u apokaliptički pokret. Kad vodstvo i uprava naroda prelazi u ruke stranaca koji nemaju ništa s jahvizmom zamire i proročka poruka u njezinom klasičnom značenju. Iz ovoga je očito da su proroci najprije i najviše angažirani oko oživljavanja vjere u Boga otaca i povjerenja u njegove spasenjske planove, posebice kod onih koji su odgovorni za narod.

Motor svekolike proročke aktivnosti jest zajedništvo s Bogom i njegovo promicanje. U ovom kontekstu politička događanja zahtijevaju od proroka duboku refleksiju kako bi shvatio Božje planove i primjenio ih na ponašanje Izraela. Uloga proroka je da podsjeti vladara na nemogućnost programiranja i kreiranja vlasti po principu jednostavnog tehničkog političara. Proroci nisu praktični političari, nisu ni vješti političari i politički realisti, već u politiku zadiru kao odgojitelji svijesti i savjesti svojih sunarodnjaka.

Proročki odnos prema politici značajan je za njihov mesijanski nauk⁸¹ On se kreće u rasponu od Davidovskog kraljevskog mesijanizma (usp. Iz 7,13-17; 9,5-6; 11,1-5) do mesijanizma koji je vrlo bliz sinovstvu Božjemu (usp. II-Iz 41,2; 44,28; 45,1). S vremenom proroci će kraljevski mesijanizam gledati samo kao jedan segment Božjeg spasenjskog plana koji kao takav ima svoju vrijednost, ali

---

⁸⁰ Ustanova Monarhije je nužnost za miran život u blagostanju, a kralj je jamstvo samostalnosti i obrane od osvajača. Kralj je Božji poslanik i proroci samo potiču kraljeve da odgovore svome pozivu i poslanju. Oni su savjest kraljeva i u odobravanju i u pobuni protiv njihovih poteza.

⁸¹ Za ovo vidi, J. L. McKenzie, *Aspects of Old Testament Thought*, gdje ideju mesijanizma (br. 152-163) obrađuje R. E. Brown, u: *The New Jerome Biblical Commentary* (izd R. E. Brown i dr.), Prentice Hall, New Jersey 1993, str. 1310-1312.

naglasak sve više prenose na Jahvu kao jedinog otkupitelja Izraela (usp. II-Iz 41,14), upravo zbog promašene kraljevske politike. Ideja spasenja, koja je povijesno zastupljena u ideji mesijanizma, dozrijeva kod proroka i sve više gubi političku a poprima teološku konotaciju, premda nikada nije bila čisto politička.

Proročko gledanje na politiku određeno je proročkom vizijom svijeta uopće. U toj viziji svijet je određen odnosom s Drugim, on upućuje na misterij Boga, priznaje ga i respektira ga. Bog se suvereno odnosi prema svijetu i povijesnim događanjima i stoga daleko i protiv svakog makjavelizma, proroci uočavaju i ističu etičku dimenziju politike. Drugim riječima, način kreiranja i sprovođenja politike za proroka nužno uvodi u igru i vjernost i lojalnost prema Bogu. U svjetlu osobnog iskustva Boga, tradicija i konkretnih okolnosti kao i eshatološkog usmjerenja događanja proročka politička zauzetost nije utopija ni teoretski ni praktično, nego izraz vjere po kojoj su i političke institucije instrumenti Božjih planova. Izvan saveza s Bogom Izrael je nitko i ništa, čak nije ni narod, a integriranost u Božji plan u najrazličitijim oblicima nužan je i neizbježan korak i političkog ostvarenja Izraela.

2.3.3. Proroci i socijalna pitanja

Tipičan primjer proročkog zahvaćanja u socijalna pitanja predstavlja Ilijin intervent protiv Ahaba koji na štetu siromašnog građanina želi proširiti kraljevske posjede (usp. 1Kr 21).⁸² Ilija poziva Ahaba na odgovornost, a ovaj se kaje za počinjeno zlodjelo, premda štetu nanесenu ubojstvom Nabota više nije moguće nadoknaditi. Zgoda jasno opisuje moć kraljevskog dvora i korumpiranost onih koji zavise o dvoru, a trebali bi štititi prava svojih sugrađana. Vremena su teška, jer moćnici praktički mogu sve. Ali još je uvijek moguć barem protest protiv onih koji u ime moći gaze prava drugih. I ovdje je, sukladno ustaljenoj biblijskoj tezi, kraljeva pokvarenost rezultat utjecaja Kanaanske religije, koja je zastupljena

---

⁸² Usp. E. Würthwein, *Naboth-Novelle und Elia-Wort*, u: ZThK 75 (1978) 4, 375-397; H. Seebass, *Der Fall Naboth in 1 Reg. XXI*, u: VT 24 (1974) 4, 474-488.

Ahabovom ženom Izabelom. Stanje bi ipak, čisto povijesno gledano, moglo biti drukčije. Monarhija stvara centre moći koncentrirane oko dvora umjesto oko lokalnih središta i promiče nejednakost svojih podanika. Monarhijske strukture su perverzne i od siromaha čine još veću sirotinju, a od bogatih još veće bogataše.

Socijalne strukture proročkih vremena Biblija prikazuje u dosta negativnom svjetlu. Razlog negativnosti može biti prijelaz s patrijarhalne ekonomije, koja je zatvorena, na ekonomiju tržišta. Proroci ne odbacuju ovaj prijelaz po sebi, već u njegovim negativnim posljedicama na ekonomskom i socijalnom području. Patrijarhalne strukture koje su bazirane na ekonomiji sela u konfrontaciji s ekonomijom i politikom centralizirane države nisu mogle izdržati. Iz dana u dan raste klasa zemljoposjednika po kriteriju vezanosti i odanosti dvoru, dok stari oblik društvenog uređenja ima minimalne mogućnosti preživljavanja. Ovome doprinose i ratovi i sistem nagrade ratnika novim okupiranim ili zauzetim područjima.

U ovakvim uvjetima socijalnih promjena interveniraju proroci, napadajući korupciju sudova, nasilje nad ekonomski slabijima, osiromašivanja koja je i sam Zakon dozvoljavao i legalizirao, primjerice posudbama, nezakonska bogaćenja, dobitke ne po osnovi ulaganja, već po nekoj drugoj osnovi. Puno je ovakvih tekstova, a mi izdvajamo najznačajnije: Am 2,6ss; 3,9ss; 4,1-3; 5,7.10-11; 6,4ss; 8,4; Iz 1,10-17.23; 2,7; 3,13-15; 5,11ss.22ss; 29,21; Mih 2,1-5; 3,1-4; 6,6-8; Ez 22.

Nastajanje ovakvog stanja za proroke je prvenstveno stvar teološke naravi i oni ga upravo s te osnove kritiziraju, a ne s osnove socio-ekonomskih i političkih faktora, odnosno s osnove solidne sociološke analize konkretnih prilika. Narod je napustio vjeru otaca, i stoga se je pokvario. Da to nije učinio, uspio bi uvijek iznova otkriti nove strukture prikladne promijenjenim situacijama. Uobičajen je priziv na prošlost kao na zlatno razdoblje u kojem je sve funkcioniralo, ali on je anakroničan i nije uspijevaio riješavati probleme.

Proroci kao rješenje stanja ne predlažu nikakvu socijalnu reformu niti revolucije. Za njih je jedino važno obraćenje. Kad se narod vrati Jahvi i kad bude živio sukladno vjeri u njega, problemi će biti, ako ne riješeni, ono barem značajno

redimenzionirani. Ne začuđuje stoga da, pred nemogućnošću ostvarenja ovakvih planova, naglasak biva postavljen na eshatološku nadu, koja predviđa povratak u rajska vremena. Ako u ovom svjetlu za proroke smijemo reći da su socijalni reformatori, onda to možemo samo s ogradom da je njihovo socijalno reformatorstvo posredno, a ne izravno. Naime, mijenjajući čovjeka i pozivajući ga na obdržavanje Božjega reda, oni postaju i reformatori društvenog sistema, premda nikada ne daju konkretne prijedloge i alternative za vladajući sistem.

Socijalna poruka proroka usmjerena je na savjest njihovih sunarodnjaka upravo tamo gdje je savjest najpotrebnija. Oni inzistiraju na socijalnim vrlinama koje su inherentne nauci o izabranju i savezu. Drugim riječima, oni ne predlažu nešto nova, već samo dozivaju u pamet napuštene stare ideale moralnosti i suprostavljaju se asimilaciji s poganima. U skladu sa cjelokupnim SZ-nim moralom ni za proroke siromaštvo nipošto nije ideal. Siromah nije pravedan samim time što je siromašan, ali je činjenica, što proroci jasno uočavaju, da je siromaštvo plod nepravde i nasilja. Zloća drugih stvara siromaštvo i sav proročki napor na socijalnom području usmjeren je protiv ove zloće.

Vrhunac proročkog socijalnog zauzimanja dosegnut je uočavanjem potrebe stvaranja novoga čovjeka (usp. Ez 36,25-28; Jer 31,33), koji će biti izravno djelo Božje i osposobljen za pozitivno izabiranje života. Jedino ovim Božjim zahvatom koji stvara novoga čovjeka može biti iskorijenjena zloća čije su posljedice najuočljivije na socijalnom području.

Ukorjenjeni u ekonomsko, političko i društveno stanje razdoblja u kojem žive, proroci od njega polaze, o njemu razmišljaju, njega kritiziraju i ispravljaju, njegovim slikama, aluzijama i izričajima se služe. Za njihovu poruku s pravom možemo reći da niče iz života za život.⁸³

---

⁸³ Usp. H. J. Hermisson, *Zeitbezug des prophetischen Wortes*, u: KD 27 (1981) 96-110.

2.3.4. Proroci i povijest

S obzirom na povijest vlastitog naroda, kako u pogledu osoba tako i događaja, proroci se pokazuju vrlo kritični. Njihova kritičnost rezultat je teološkog vrednovanja povijesti,⁸⁴ posebnog tipa historiografije koju danas uobičajemo nazivati sveta povijest ili povijest spasenja. Oni naziru Božje zahvate, objavljuju ih i tumače narodu. Uzdižu svoje suvremenike iznad svakidašnjice i obogaćuju povijest nadnaravnim smislom. Bez proročkog tumačenja povijesti, povijest ostaje gola faktografija bez povezanosti događanja, a po njihovu tumačenju postaje poviješću spasenja, poviješću Božje objave.⁸⁵

U proročkoj viziji svijet i povijesna događanja određeni su, kako već rekosmo, odnosom s Drugim; proroci upućuju na, priznaju i respektiraju misterij Boga. Božjim zahvatom oni uočavaju ono što nadilazi normalno, uobičajeno ljudsko iskustvo, i u tom smislu o njima govorimo kao o zastupnicima ekstatičkog iskustva. Pred njima se, slikovito rečeno, otvaraju nebesa i oni uspijevaju vidjeti ono što je sakriveno uobičajenoj ljudskoj kratkovidnosti (usp. Ez 1-2; Iz 6). Proroci uočavaju Božji odnos sa svijetom, odnos suvereniteta kojim Bog gospodari i upravlja povijesnim događanjima.⁸⁶ Uvajući Božju transcendenciju u odnosu na svijet, oni su zastupnici Božje imanencije i djelovanja u svijetu. Bog djeluje u svijetu najrazličitijim zahvatima, koje svode na dva lica: osude i spasenja. Prvi vid Božjeg djelovanja reakcija je na grešnost naroda, a drugi vid je plod Božje vjernosti svojim obećanjima.⁸⁷

Ovakvo proročko gledanje na povijest dovodi do širenja i univerzaliziranja i samog pojma povijesti. Rađa se svijest da povijest naroda Božjega nije izolirana i sama u sebi i po sebi

---

84 Usp. A. Rebić, *Amos prorok pravde*, KS, Zagreb 1993, str. 35-36.

85 Usp. A. Rebić, *Uloga i zadaća proroka u Izraelu*, u: CUS 9 (1974) 4, 336-338.

86 Usp. L. Monari, *Ezechiele un sacerdote-profeta*, Queriniana, Brescia 1988, str. 26-27.

87 Usp. L. Monari, *Ezechiele un sacerdote-profeta*, Queriniana, Brescia 1988, str. 13.

održiva. Ona je dio i uklopljena je u povijest susjednih naroda i samo u tom sklopu moguće ju je pravilno vrednovati. Zato, premda koji put u proročkom navješćaju prošlost biva idealizirana (usp. Iz 9,3; Jer 2,2-3), viđena kao idealno razdoblje za odnose s Bogom, u većini slučajeva ona je izložena oštroj kritici, čak i u njezinim najsvetijim tradicijama. Kritizirani su Patriarsi (usp. Hoš 12,3-5), izlazak (Hoš 9,10-11; 11,1-4; usp. Am 9,7), događaji iz razdoblja Sudaca (usp. Hoš 9,9; 10,9). Ide se tako daleko da Ezekijel u prošlosti više ne nalazi nikakvu pozitivnost. Sva prošlost od samih početaka obilježena je grijehom i otpadom od Boga (usp. Ez 16.23.20).⁸⁸ Sva zla koja pogađaju narod u sadašnjosti rezultat su Božje kazne za nevjernost naroda i njegovih vođa Božjim odredbama.

Šire i univerzalno poimanje povijesti moglo je biti rezultat teoloških uvjerenja, ali isto tako ono značajno utječe i mijenja i sama teološka uvjerenja. Doprinosi uočavanju i isticanju monoteizma i oslobađanju od poimanja po kojem je sudbina božanstva vezana uz sudbinu naroda koji ga štuje. Ako je Bog Bog, on mora biti gospodar svih povijesnih događanja, slobodan u svojim izborima i odbačenjima, apsolutni suveren svih, jednostavno stvoritelj svega.

Proročko poimanje povijesti zasigurno se razlikuje od suvremenog poimanja. Glavni ciljevi i učinci proročke poruke bili su povratak vjeri na onim područjima na kojima se Jahve na poseban način očitovao, naime na području povijesti i politike. Povijest i najobičnija povijesna događanja proroci uočavaju i tumače kao Božji govor. Oni uspijevaju povezati ono što suvremenim rječnikom zovemo profano i sakralno, odnos između ljudske slobodne volje i Božjeg plana kao dvaju najvažnijih faktora povijesnog događanja. Nazovimo čisto svjetska događanja oni odčitavaju u posve drugim odnosima od onih u kojima se obično pojavljuju. U ovom kontekstu razumljiv je i njihov govor o budućnosti ili proročka anticipacija budućnosti. Buduće Božje zahvate navješćaju kao

---

⁸⁸ Usp. L. Monari, *Ezechiele un sacerdote-profeta*, Queriniana, Brescia 1988, str. 60-69.

antitip njegovih prošlih zahvata.⁸⁹ O budućnosti se govori samo kao o budućem Božjem zahvatu koji će biti odlučan za spasenje. Budućnost nije samo novost uobičajenog povijesnog razvoja već postojećeg, već ju stvara Božji zahvat. Uvjereni su da će Jahve uspostaviti novu eru spasenja preko povijesnih događanja u kojima ne malu ulogu ima i ljudski faktor.

Nova era spasenja jest eshatološka kategorija, ali u tipično proročkom shvaćanju eshatologije koja je uvijek više povijesna nego metapovijesna.⁹⁰ Osnovni sadržaj proročke eshatologije je Božja vladavina nad cijelim svemirom koja nije izvan povijesti, premda nije plod povijesnih sila. Proročka povijesna eshatologija posve je u skladu s linearnim poimanjem vremena, koje je oprečno cikličkom poimanju. Ipak, vrijeme za njih nije unaprijed i deterministički određeno, nego je niz događanja usmjerenih jednom cilju koji prorok uočava, sinhronizirajući se s Božjim mentalitetom. Izabranje pripada temeljnoj konstituciji Izraela i prorok, za razliku od svojih suvremenika, samo uočava i prihvaća posljedice ovog posebnog stanja Izraela (usp. Am 3,9-12). Prorok inzistira na tome da izabranje nije prerogativa Izraela u smislu njegove vlastite budućnosti, nije plod njegovih vrlina, nego je nezasluženi Božji dar kojim Bog, privlačeći jedan narod sebi na poseban način, želi u svoju blizinu dovesti i druge narode. Tradicija izražava izabranje različitim slikama, a najčešća je slika saveza. Proroci je koriste ističući nezasluženu izabranja kao temelj moralnih obaveza za Izraela. I književna vrsta prepirke s Bogom (*rib*, usp. Hoš 4,1; Mih 6,2), plod je savezničkog poimanja odnosa s Bogom i savezničke terminologije. Pojam izabranja je spiritualiziran kod proroka pojmom "ostatka". On je izraz proročkog optimizma (usp. Iz, Hoš i Jer). Isto tako pojam Božjega suda spiritualiziran je pojmom "dana Gospodnjeg". Ova ideja u srži ostaje izraz Božje konačne pobjede nad neprijateljima, premda se među neprijateljima ne mora uvijek gledati samo nevjerne pogane,

---

⁸⁹ Tako Hošea govori o novom ulasku u Kanaan, Jeremija o novom savezu, a Izaija o novom Davidu.

⁹⁰ Usp. J. L. McKenzie, *Aspects of Old Testament Thought*, u: *The New Jerome Biblical Commentary* (izd R. E. Brown i dr.), Prentice Hall, New Jersey 1993, str. 1312s.

nego i samog Izraela, kako čini Amos. Ovaj dan će označavati skončanje onih koji se opiru Bogu (usp. Sof 2,1-15), ali među takve koji se opiru mogu može biti uključen i sami Izrael (usp. Am 5,18-20; Sof 1,1-18). Proroci razbijaju nacionalističko shvaćanje eshatologije i u svjetlu moralnoga zakona uočavaju da Bog spašava ne Izraela po tijelu, nego Izraela po duhu, ostatak, prave izabranike. Kriterij za Božji sud nije (ne)pripadnost Izraelu, nego (ne)pravednost (usp. Mal 3,13-21).⁹¹

Osnovna uloga proroka s obzirom na povijest jest njezino tumačenje u samom činu pripovijedanja. On ne postupa tako da najprije pripovijeda činjenice da bi ih zatim protumačio, već ih tumači u samom činu pripovijedanja. Izbor i povezivanje povijesnih činjenica već tumači njihovo značenje i objavljuje Boga kao njihova glavnog protagonistu. Izraelu općenito, a posebice proroku, povijest je proces susretanja s Jahvom a Jahvina volja je jedini ujedinjujući faktor povijesnih zbivanja. Povijest je bitno izvršavanje Jahvina nauma, a takvo shvaćanje traži čin vjere, upravo proročke vjere kao čina apsolutne raspoloživosti pozvane osobe Bogu koji poziva.

2.3.5. Proroci i “proroci”

U proročkom gledanju stvarnosti sve je određeno odnosom prema Jahvi, Bogu čije ime, slijedom tradicije, nužno doziva u pamet sve zahvate koji tvore povijest spasenja. S obzirom na Boga prorok i jest prorokom; s obzirom na Boga narod je vjeran ili nevjeran; s obzirom na Boga institucije su pravedne ili grešne, socijalno stanje je održivo ili neodrživo, kult je iskren ili lažan.⁹² Bogom određena stvarnost određuje i stav proroka prema drugim prorocima. Svi oni koji se pojavljaju u periodama katastrofa i tjeskobnog traženja sigurnosti svojim nastupom se očituju kao lažni proroci. Jeremija ih često spominje kao one koji siju sigurnost bez

---

⁹¹ Usp. B. Vawter, *Introduction to prophetic literature*, u: *The New Jerome Biblical Commentary* (izd. R. E. Brown i dr.), Prentice Hall, New Jersey 1993, str. 195-96.

⁹² Usp. L. Monari, *Ezechiele un sacerdote-profeta*, Queriniana, Brescia 1988, str. 29.

temelja; hodaju oko govoreći: “nećete vidjeti mač, niti ćete trpjeti glad, dat ću vam savršeni mir na ovome mjestu” (Jer 14,13) i žestoko im se opire (usp. 14,13-16; 23,9-40; 27,9-10-16-18; 28).

Budući da prorok nije samo niti prvenstveno onaj koji gleda budućnost, već osoba koja pokušava mijenjati sadašnjost, nudeći originalno tumačenje sadašnjosti s Božje točke gledišta, moguće je već u vrijeme njegova djelovanja uočiti njegovu istinitost ili lažnost. Kad naviješta kaznu, istiniti prorok zahtijeva od naroda napuštanje nevjernosti Bogu i obraćenje; kad naviješta spasenje, sakuplja energije prisutne u narodu i projicira ih u budućnost. Naviještati budućnost različitu od one koja je prisutna u Božjim planovima znači usmjeravati narod u krivim smjerovima i gurati ga u propast. Ovo je prva proročka optužba lažnim prorocima. Oni naviještaju “po svojim željama/srcu” (Ez 13,2); njihov navještaj je projekcija vlastitih želja i nada, plod je njihovih strahova i tjeskoba. Druga optužba tiče se zaštitničke uloge proroka: oni koriste ruševine zemlje i naroda za vlastiti probitak (usp. Ez 13,4-5), ne osijećaju se odgovornima za narod, već idu linijom lakšeg otpora. Treća optužba tiče se njihovih riječi: oni golicaju uši naroda, govore im ono što bi ovi željeli čuti, a ovo je najkraći put do uspjeha, ali do najkratkotrajnijega. Nude jeftinu sigurnost, bijeleći i žbukajući već nagnute i za pad određene zidove (usp. Ez 13,10). Takvo djelovanje postaje opasnije od bilo kojeg drugog. Njime se izbjegava prava slika realnosti, kreira se lažna slika koja je najopasnija zamka za sve koji je prihvaćaju. I proroštvo povezano s magijsko kulturnim radnjama odvraća narod od prave slike stvarnosti. Ono podržava lažne nade i lažnu sigurnost, umjesto da upozorava i poziva na obraćenje; njime se “ubijaju oni koji trebaju živjeti, a ostavljaju u životu oni koji trebaju umrijeti” (Ez 13,19).

Proročke prigovore “prorocima” možemo klasificirati u tri razine: osobna pojava, lažnost poruke i lažnost ponašanja. Na razini osobne pojavnosti naviještaju snove, vizije, želje i laži (usp. Jer 5,31; 14,14; 20,6; 23,25s; Ez 13,21; 22,28; Zah 13,3), nastupaju bez Božjeg poslanja (usp. Jer 14,14; 23,21.32; Ez 22,28), izriču želje svoga srca (usp. Jer 23,16.26;

Ez 13,13) i krađu riječi drugim prorocima (usp. Jer 23,30). Na razini lažnosti poruke podržavaju lažne sigurnosti (usp. Jer 6,14; 28,15), podupiru u grijehu (usp. Jer 8,11; 23,17), dovode narod do zaborava Božjeg imena (usp. Jer 23,27), naviještaju pobunu protiv Gospodina (usp. Jer 28,16), sprječavaju obraćenje naroda (usp. Jer 23,22; Ez 13,22) i guraju ga u propast (usp. Iz 3,12; 9,15; Jer 23, 13.16.32; Mih 3,5). Na razini lažnosti ponašanja sviđaju se ljudima (usp. Jer 27,9; Mih 3,5), prorokuju za plaću (usp. Ez 13,9; Mih 3,11), iskorištavaju narod (usp. Ez 13,21) i skloni su vinu, nemoralu, nasilju, laži i podmićivanju (usp. Iz 28,7; Jer 6,13; 23,14; 29,23; Mih 2,8-10).⁹³

Svaki prorok izložen je opasnosti lažnog proroštva. U zasjedi stoje mnoga iskušenja i nevjernosti: želja za osobnim uspjehom, zavisnost o vladaru ili o popularnoj teologiji, zavedenost religioznošću mase, individualizam, strah... Sve ovo deformira riječ Božju koja je uvijek usmjerena spasenju čovjeka kako na individualnoj tako i na društvenoj razini. Istinski prorok je zagovornik i posrednik pred Bogom, a najbolji dokaz i kriterij po kojem se vidi da to nije dao je prorok nad prorocima, Isus, koji ih je nazvao najamnicima, a njihovo djelovanje ocrtao slijedećim riječima: "kad vidi vuka gdje dolazi, ostavlja ovce i bježi, a vuk ih grabi i razgoni" (Iv 10,12).

Umjesto zaključka

Proroci su giganti duha svoga vremena i prostora, ukorjenjeni u kanonsku tradiciju, povijesne okolnosti i novost Božje poruke. Uočivši Božju novost izravnim nadahnućem - karizmatični vid proroštva - ali ne i bez vlastitog promatranja i vrednovanja činjenica, te sučeljavajući je s tradicijama u kojima živi i u svjetlu kojih promišlja stvarnost kao i sa stanjem konkretnog čovjeka kojemu se obraća, prorok postaje movens uvijek nove obrade i uvijek novog tumačenja Božje objave *ad hominem*, čime želi svojim suvremenicima po

---

⁹³ Usp. L. Alonso Schökel - J. L. Sicre Diaz, *I profeti*, Borla, Roma 1989., str. 52.

narodnosti i po vjeri komunicirati vlastito, osobno iskustvo i doživljavanje.

Proročki nastupi se događaju u najrazličitijim oblicima: djeluju na dvoru pozivajući Monarha na odgovornost, kritizirajući njegove postupke i upozoravajući na ispravan način postupanja; u opasnostima znadu bježati i u pustinjske krajeve kako bi spasili goli život; pogođen neuspjesima znade željeti i vlastitu smrt; kao *signum contradictionis* ili oni koji su uvijek "protiv" nekoga mogu biti čak isključeni iz vlastitog naroda ili protjerani iz zemlje; naviještaju po ulicama i hramovima, riječju, simboličkim gestama i vlastitim životom,⁹⁴ uvjereni da snagom od Boga im upućenog poziva doprinose obraćenju svoga naroda i njegovu vođenju na putovima vjere i poslušnosti, u Božjoj nazočnosti.

Zavisno o vremenskim, kulturnim, idejnim i religioznim naglascima, prorokovu osobu i djelovanje pokušalo se protumačiti različitim modelima. Psihološki, prorok je osoba rafiniranog etičkog osjećaja, sklona ekstazi i neuobičajenim iskustvima. Futuristički, prorok je osoba koja predosijeća budućnost i tumači stvarnost u njezinu svjetlu. Mistički, prorok je osoba kontakta s višim svijetom koji je običnom čovjeku skriven. Karizmatički, prorok je osoba koja se suprostavlja institucijama i institucionaliziranju društvene stvarnosti. Teološki, prorok je osoba posebnog religioznog iskustva u svjetlu kojega se potpuno stavlja na raspolaganje Božjim spasenjskim planovima. Književni, prorok je čovjek *ad alios*, čovjek društvene odgovornosti. Svi ovi modeli nalaze zajednički nazivnik u proroku kao od Boga pozvanoj i izabranoj osobi korjenito transformiranoj, odgovornoj za spasenje drugih, potpuno raspoloživoj Bogu u ostvarenju njegova plana koji je uvijek usmjeren spašavanju i integraciji svoga naroda.

Za onoga koji vjeruje prorokova riječ i djelo imaju vrijednost Božje objavljenje riječi i djela. U ovom smislu

---

⁹⁴ Kad riječ i šutnja nisu dostatne, prorok ostvaruje simboličke radnje (usp. Jer 1,11; 18,1-12; 19,1-15; 24,1-10; 27,2-22; 32,6-15; Ez 4,1-3; 5,1-17; 24,1-27) ili sam svojim životom postaje znak za svoje suvremenike (usp. Jer 16; Ez 24,24) po kojemu su upućeni na misterij koji on označava.

proroci predstavljaju ono najbolje u Izraelskoj religiji,⁹⁵ jer su je uspjeli uzdići na osobnu razinu na temeljima bogatih religioznih simbola i rigoroznih moralnih kodeksa, te osloboditi je magičnih, sakralnih i ritualističkih naslijeđa.

Kao takvo, SZ-no proroštvo je zasigurno pripremljeno objavu Riječi Božje u kršćanstvu i u/s kršćanstvom ostaje čvrsta točka uočavanja i razlikovanja autentične komunikacije Boga ljudima svih vremena.

PROPHECY IN THE BIBLE

Summary

The purpose of this text is to offer a concise review of some important elements of prophetic phenomenon in the Bible. The scope of this reflection is the prophetic implantation in space and time, and historic events and tradition of the God's Chosen People respectively, which is the platform of their interpretation of God's message and understanding of a specific situation in front of God.

In the first part the phenomenon of biblical prophecy is placed in historical context; then trying to identify the nature of this phenomenon, the etymology of the expression "prophet" is explained; also, the periods of prophetic activity in the Bible are briefly outlined.

In the second part attention is called to fundamental characteristics of prophetic service, essentially determined by their specific religious experience and dialectical tension of three elements: the freshness of God's message, canon tradition, and the actual historical circumstances of the prophet himself as well as of the man addresses himself to.

In the last part some important aspects of life, essentially related to prophetic message and announcement, are

---

⁹⁵ Za ovakav sud o prorocima vidi, G. Savoca, *I profeti di Israele voce del Dio vivente*, Dehoniane, Bologna 1985; A. Neher, *L'essenza del profetismo*, Marietti, Casale Monferrato 1984.

examined. These are: cult, politics, public service, history and prophecy itself. In all these areas prophets appear to be the giants of spirit, giving always new interpretation and new explanation of God's announcement "ad hominem". Finally, the prophet emerges as a person called by God, chosen radically transformed, responsible for salvation of others, totally disposable to God in realising his plans, which are always aimed at salvation and integration of his people.